

การนำระบบไต่สวน มาใช้เป็นหลักในการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นั้น เพื่อเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งในการปฏิรูประบบการเมืองของประเทศไทย โดยเป็นมาตรการเพื่อปราบปรามนักการเมืองซึ่งดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่กระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต รวมทั้งผู้สนับสนุนและผู้ใช้ต้องถูกลงโทษตามความผิดที่กระทำลงไป

การพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระบบไต่สวน มีขั้นตอนและลักษณะพิเศษหลายประการ ซึ่งผู้เขียนวิเคราะห์ถึงขั้นตอนในการดำเนินการพิจารณาเฉพาะ 4 ขั้นตอน ดังนี้ การไต่สวนมูลฟ้อง การตรวจพยานหลักฐาน การใช้สำนวนไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลัก และการไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติม

การฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง รวมถึงการดำเนินคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน และการดำเนินคดีต่อกรรมการ ป.ป.ช. ด้วย เป็นการลดขั้นตอนเพื่อให้มีการดำเนินคดีด้วยความรวดเร็วเพื่อจะได้ลงโทษผู้กระทำความผิดหรือทำให้ผู้บริสุทธิ์ได้รับความเป็นธรรมด้วยความรวดเร็วเช่นกัน ศาลสามารถประทับฟ้องได้ทันทีซึ่งเท่ากับว่ามีการกระทบสิทธิและเสรีภาพของบุคคลทันที ดังนั้น การไต่สวนมูลฟ้องจึงเป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญมาก ผลที่ได้รับ คือ ผู้ถูกกล่าวหาพ้นจากข้อกล่าวหาและได้รับการประกันว่าเป็นผู้บริสุทธิ์โดยเร็ว ขั้นตอนถัดไป คือ การตรวจพยานหลักฐานซึ่งเป็นไปตามหลักการเปิดเผยพยาน (Discovery) เพื่อให้โอกาสแก่คู่ความจะได้เตรียมการเสนอพยานหลักฐานต่าง ๆ เนื่องจากรูปแบบในการพิจารณาคดีนั้น ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาไต่สวนพยานหลักฐานต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวันทำการจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา กฎหมายจึงมีการกำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานและให้มีการโต้แย้งพยานหลักฐาน

สำหรับการพิจารณาคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ศาลใช้สำนวนไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาคดี ประกอบกับการโต้แย้งพยานหลักฐานของคู่ความ หากสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงดังกล่าวมีความชัดเจนที่จะแสดงให้ศาลเห็นถึงความผิดหรือความบริสุทธิ์ได้ ศาลสามารถพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และพิพากษาคดีได้ด้วย ความยุติธรรม ทำให้การบริหารบ้านเมืองไม่หยุดชะงักอยู่ยาวนาน เป็นผลดีต่อประเทศชาติที่จะได้รับการพัฒนาที่ต่อเนื่อง แต่ในทางกลับกันหากสำนวนไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ยังไม่มีความชัดเจนที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ศาลอาจไต่สวนเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งรัฐธรรมนูญมี

เจตนารมณ์ให้ใช้วิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวน เพื่อให้ศาลมีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐาน มาพิสูจน์ความจริงได้เอง ซึ่งจะทำให้มีประสิทธิภาพในการดำเนินคดีมากขึ้น ขั้นตอนการไต่สวน พยานหลักฐานเพิ่มเติมนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพิจารณาคดี ไม่ใช่มาไต่สวนพยานกัน อีกตามระบบกล่าวหา มิฉะนั้นจะกลายเป็นว่าคู่ความมากำหนดกระบวนการพิจารณาแทนที่องค์กร คณะผู้พิพากษาจะเป็นผู้กำหนด

สำหรับในภาพรวมของการพิจารณาคดีระบบไต่สวนตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ผู้เขียนเห็นว่า ควรให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะกรรมการ ป.ป.ช. อัยการสูงสุด ศาลฎีกาแผนก คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทำการศึกษา ทำความ เข้าใจ และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวน รวมทั้งให้มีการประสานงานกัน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่าง ๆ ในการพิจารณาคดี เช่น ให้มีความสะดวก รวดเร็ว และมีความเข้าใจ ที่ถูกต้องตรงกันในการดำเนินงาน เพื่อให้เป็นไปตามหลักกระบวนการยุติธรรมที่ดี เกี่ยวกับการ ไต่สวนมูลฟ้อง ผู้เขียนเห็นว่าควรแก้ไขกฎหมายให้มีการไต่สวนมูลฟ้อง ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ยื่นฟ้องคดีเองกรณีหาข้อยุติเกี่ยวกับข้อไม่สมบูรณ์ไม่ได้ เป็นการตรวจสอบกลั่นกรองเพื่อ เป็นหลักประกันและคุ้มครองจำเลยอีกชั้นหนึ่ง ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดีและมี อำนาจที่จะไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติม หรือดไต่สวนเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ใกล้เคียงความจริง มากที่สุด การกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อย ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้าง ขวาง และยืดหยุ่นได้มาก โดยเจตนารมณ์ของกฎหมาย แต่ข้อกังวลบางประการเท่านั้นที่อยากจะ ให้มีการใช้อำนาจการไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมด้วยความระมัดระวัง เพื่อให้เกิดความเป็น ธรรมกับทุกฝ่าย และปัญหาที่สำคัญที่ต้องทำความเข้าใจ ก็คือ กรณีที่กฎหมายมิได้บัญญัติไว้ให้ นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดย อนุโลม การนำกฎหมายดังกล่าวมาใช้ในบางบทบัญญัติไม่สามารถนำมาใช้ได้เนื่องจากขัดกับหลัก การของระบบไต่สวน จึงเป็นข้อพึงระวังอย่างยิ่งเพื่อมิให้ขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย